

فصل

فلج مغزی و رشد کودک

علائم فلج مغزی: پیشرفت رشدی کودکان

شناخت علائم فلج مغزی در کودکان به والدین فرصت می‌دهد تا در اسرع وقت دست بکار شده و درمان کودک خود را آغاز نمایند. هر کودکی با ضرب‌آهنگ و شیوه خاص خود مراحل رشدی را طی می‌کند. دانستن مراحل رشد طبیعی به والدین کمک می‌کند تا در صورت بروز اشکال، علائم فلج مغزی را در کودک خود تشخیص بدهند. با این وجود، یادآوری این نکته اهمیت دارد که بسیاری از کودکانی که قبل یا حین تولد دچار آسیب مغزی می‌شوند، در صورت مداخله زودهنگام غالباً بهبود قابل ملاحظه‌ای پیدا می‌کنند.

رشد کودکان معمولاً به چهار حیطه طبقه‌بندی می‌شود:

◀ جسمی

◀ شناختی

◀ اجتماعی

◀ هیجانی

پیدایش اشکال در رشد جسمی (حرکتی) کودک معمولاً اولین علامتی است که نشان می‌دهد آن کودک احتمالاً به فلج مغزی مبتلا شده است. کودک ممکن است بسته به شدت عارضه در دیگر حیطه‌های رشدی نیز دچار تاخیر یا کندی شود. در مواردی که کودک دچار تاخیر رشدی می‌شود، پزشکان و درمانگران به منظور بررسی احتمال ابتلا به فلج مغزی، پیشرفت رشدی کودک را در یک دوره زمانی مشخص تحت نظر می‌گیرند. اگر تشخیص فلج مغزی برای کودک مطرح نشود، معمولاً تا ۳ سالگی تحت نظر پزشک باقی می‌ماند.

مراحل طبیعی رشد کودک

همانطور که پیشتر نیز به این موضوع اشاره شد دانستن مراحل رشد طبیعی کودک به والدین کمک می‌کند تا مشکلات احتمالی را شناسایی کرده و در اسرع وقت وارد عمل شود. در ادامه مراحل مهم رشدی کودک از بدو تولد تا ۲ سالگی مرور می‌شود.

۱ تا ۳ ماهگی

◀ کنترل گردن نداشته و هنوز به حمایت سر نیاز دارد.

◀ به نور واکنش نشان می‌دهد.

- ◀ بطور غیرارادی شی‌ای را که به دستش می‌دهند محکم گرفته و اجازه نمی‌دهد که آن شی از دستش بگیرند.
- ◀ هنگامیکه روی پشت خود خوابیده (وضعیت طاقباز) بطور متناوب لگد می‌زند.
- ◀ هنگام گرسنگی یا هر نوع مشکل دیگری (مثلاً نیاز به تعویض پوشک) گریه می‌کند.
- ◀ شروع به لبخند زدن می‌کند.

۳ تا ۶ ماهگی

- ◀ بدون حمایت از حالت خوابیده به حالت نشسته در می‌آید.
- ◀ بطور مستقل سرش را نگه می‌دارد.
- ◀ با زبان بدن ارتباط برقرار می‌کند.
- ◀ شادی و خوشحالی را بروز می‌دهد.
- ◀ شروع به خوردن غذاهای نرم می‌کند.
- ◀ از بازی کردن با دیگران لذت می‌برد.
- ◀ شروع به غان و غون کردن و ادای الفاظ کودکانه می‌کند.

۶ تا ۹ ماهگی

- ◀ صورت افراد را می‌شناسد.
- ◀ به نام خود واکنش نشان می‌دهد.
- ◀ بدون کمک می‌نشیند.
- ◀ می‌تواند غلت بزند.
- ◀ شروع به بردن اشیا به دهان خود می‌کند.
- ◀ اشیا را از یک دست به دست دیگر خود می‌دهد.
- ◀ به منظور برقراری ارتباط حروف را کنار یکدیگر می‌گذارد تا کلماتی را ادا کند.

۹ تا ۱۲ ماهگی

- ◀ با حمایت می‌ایستد.
- ◀ شروع به چهار دست و پا رفتن می‌کند.

- ◀ می‌تواند انگشتانش را مستقل از یکدیگر استفاده کند.
- ◀ بعضی ژست‌ها و اداها را می‌فهمد.
- ◀ نامش را می‌داند.
- ◀ از والدینش تقلید می‌کند.
- ◀ هیجانانش را بروز می‌دهد.
- ◀ بعضی اسباب بازی‌هایش را به بعضی دیگر ترجیح می‌دهد.
- ◀ دالی موشک بازی می‌کند.
- ◀ توجه بینایی دارد (نظرش به اشیا جلب می‌شود).

۱۲ تا ۱۸ ماهگی

- ◀ بطور مستقل شروع به راه رفتن می‌کند.
- ◀ می‌تواند اشیا کوچک را با انگشتانش بردارد.
- ◀ می‌تواند از مداد شمعی یا انواع ماژیک استفاده کند.
- ◀ از اینکه کسی برایش کتاب بخواند لذت می‌برد.
- ◀ تا ۲۰ لغت را می‌تواند ادا کند.
- ◀ از قاشق و چنگال می‌تواند برای خوردن استفاده کند.
- ◀ می‌تواند صداها یا کارهای دیگران را تقلید کند.
- ◀ به درخواست‌های ابتدایی و ساده واکنش نشان می‌دهد.

۱۸ ماهگی و بالاتر

- ◀ با دیگران بازی می‌کند.
- ◀ می‌تواند کج خلقی (بهانه‌گیری همراه با جیغ و گریه) داشته باشد.
- ◀ از خود مهربانی و عاطفه نشان می‌دهد.
- ◀ دویدن را آغاز می‌کند.
- ◀ می‌تواند از پله‌ها بالا برود.

◀ توپ را پرتاب می کند.

◀ دامنه لغات مورد استفاده اش افزایش یافته و جملات کوتاه بیان می کند.

◀ به بازی کردن تظاهر می کند.

◀ می تواند جفت پا بپرد.

علائمی که از فلج مغزی خبر می دهند!

معمولا والدین پس از دانستن مراحل رشد طبیعی می توانند متوجه تاخیر رشدی کودکشان بشوند. اگر کودکی در یکی از حوزه های رشدی بویژه عملکرد حرکتی دچار تاخیر باشد، شناسایی علایم فلج مغزی (در صورت رخداد) می تواند به تشخیص زودهنگام آن بیانجامد. فلج مغزی در حدود ۱۸ ماهگی در اکثر کودکان قابل تشخیص می شود.

متمایزترین علائمی که یک کودک فلج مغزی احتمالا از خود بروز می دهد عبارتند از:

◀ لگد زدن

◀ سفت بودن و خشکی دست و پا

◀ شل بودن تنه، دست و پا، کندی حرکات یا وجود لنگی در آنها

◀ اشکال در حرکات چشمها

◀ یک سمت بدن را حرکت داده و سمت دیگر بی حرکت است.

◀ تا ۳ ماهگی لبخند نزنند.

◀ عدم توانایی در کنترل سر بین ۳ تا ۶ ماهگی

◀ نبردن دست به دهان بعد از ۳ ماهگی

◀ غلت زدن را آغاز نکرده یا دستانش را به طرف اشیا نمی برد.

◀ به صدا و نور حساس نیست.

◀ تاخیر در برقراری ارتباط با دیگران

◀ تا ۱۸ ماهگی راه نرود.

◀ با افراد و یا اشیا احساس آشنایی نداشته باشد.

◀ تون عضلانی غیرعادی و غیرطبیعی

موارد خفیف فلج مغزی معمولاً دیر تشخیص داده می‌شوند چراکه تا زمانیکه کودک بزرگتر نشود، علائم و نشانه‌های فلج مغزی در او آشکار نمی‌گردد. در مجموع، کودکان از بدو تولد تا ۳ سالگی باید به شدت تحت نظارت و پایش بوده و والدین نیز باید گوش به زنگ باشند تا در صورت پیشی گرفتن رشد دیگر کودکان از کودک خود و یا تاخیر رشدی کودک خود، در اسرع وقت برای پیگیری به پزشک مراجعه کنند.

در صورت کندی رشد کودک چه باید کرد؟

اولین قدم در تشخیص فلج مغزی کشف علائم تاخیر رشدی در کودک است. والدینی که به اختلال تکاملی-حرکتی کودک خود مشکوک هستند، در اسرع وقت باید به پزشک متخصص مراجعه کنند. هرچه زودتر فلج مغزی تشخیص داده شود، زودتر درمان آن آغاز شده و احتمال بهبود کیفیت زندگی کودک افزایش پیدا می‌کند. والدین باید مطمئن شوند که متخصص اطفالی که به او مراجعه می‌کنند:

◀ در تشخیص فلج مغزی تبحر داشته باشد.

◀ خواهان برقراری ارتباط با والدین و کودک باشد.

◀ دلسوز بوده و حس همدردی داشته باشد.

◀ با متخصصین مرتبط در دیگر عرصه‌های پزشکی و توانبخشی آشنایی داشته باشد.

تشخیص فلج مغزی بعضی اوقات نیازمند گذر زمان بوده و برای والدین استرس‌زا است. در این شرایط، یافتن یک متخصص اطفال باتجربه اهمیت دارد. کودکانی که در مرحله غربالگری تشخیص فلج مغزی هستند، غالباً باید بوسیله متخصصین دیگر (بطور مثال متخصص مغز و اعصاب) نیز ویزیت شوند.

اکیداً به والدین توصیه می‌شود که در سنین ۹، ۱۸، ۲۴ تا ۳۰ ماهگی، جهت غربالگری و تشخیص زودهنگام اختلالات رشدی به مراکز بهداشت یا متخصصین مربوطه مراجعه کنند. گاهی اوقات لازم است والدین به علت شدت علائم بیش از مواردی که در بالا ذکر شد، به غربالگری مراجعه کنند.